

2. *Олсон М.* Влада і процвітання. Подолання комуністичних і капіталістичних диктатур / Пер. з англ. — К.: Києво-Могилянська академія, 2007. — 174 с.

3. *Преборський В. А.* Детінізація економіки у контексті трансформаційних процесів. Питання теорії та методології. — К.: Кондор, 2005. — 614 с.

4. *Тоффлер Э.* Метаморфозы власти. — М.: ООО «Издательство АСТ», 2001. — 669 с.

УДК 330.341.1.003.12

А. Є. Никифоров

ІННОВАЦІЙНИЙ ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

У сучасній економічній літературі проблеми обмеженості ресурсів та державної антикризової політики, як правило, розглядаються окремо. При цьому робиться припущення про незмінність наявних ресурсів та їх віддачу в межах економічного циклу. Це припущення значно обмежує можливості використання класичних моделей економічного зростання у практиці державного антикризового управління економікою.

Звернемо увагу на дію закону обмеженості ресурсів в умовах сталого розвитку та економічної кризи. Спочатку розглянемо спрощену модель економіки та зробимо наступні припущення: 1) економіка функціонує в умовах повного та максимально ефективного використання наявних економічних ресурсів; 2) кількість економічних ресурсів є незмінною протягом періоду, що аналізується; 3) технологія виробництва у цьому періоді незмінна, що є ознакою екстенсивного розвитку; 4) економіка країни виробляє всього два види продуктів: один з яких є засобом виробництва, а інший — предметом споживання. Тоді виробничі можливості такої економіки описуються кривою виробничих можливостей (рис. 1). Крива виробничих можливостей є випуклою. Нерівномірність залежності між виробництвом двох видів продуктів є наслідком не повної еластичності економічних ресурсів. Це означає, що економічні ресурси є взаємозамінними, але мають різну ефективність при їх використанні у виробництві різних видів продуктів, це також стосується граничної продуктивності ресурсів. Точки А, В, С характеризують виробничі альтернативи економіки. Область

OABC окреслює межу припустимих варіантів виробництва продуктів Q_1 і Q_2 . Точка **D** знаходиться поза областю припустимих варіантів виробництва і для цієї економіки недосяжна.

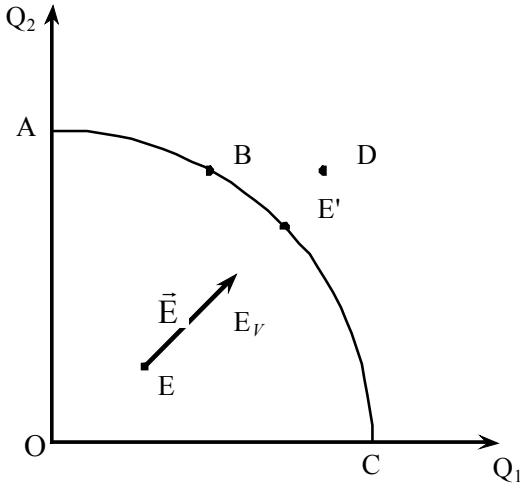

Рис. 1. Економічна динаміка в умовах екстенсивного розвитку

Реальна економіка країни, як правило, не досягає повного та максимально ефективного використання економічних ресурсів. Тому її стан у кожний момент часу може бути позначений точкою **E**, яка знаходиться усередині області припустимих варіантів її розвитку. Введемо векторну інтерпретацію економічної динаміки. Вектор \vec{E} показує напрямок зростання економіки. Цей напрямок характеризує стратегію економічного зростання, яка залежить від визначених суспільством цілей її розвитку. Економічне зростання вимірюється за допомогою приросту обсягів виробництва продуктів Q_1 і Q_2 за певний період часу і позначається E_v . На рис. 1 він відображається за допомогою переміщення точки **E**. Тоді за умов екстенсивного розвитку економіка досягне кривої виробничих можливостей за час, який дорівнює $t = EE' / E_v$ (де EE' — відстань від точки **E** до кривої виробничих можливостей у напрямку вектору \vec{E}). Економічний сенс величини EE' полягає у тому, що вона показує резерви екстенсивного розвитку економіки за обраної стратегії. Спираючись на закон підвищення витрат можна зробити висновок, що економіка при цьому наближується до межі області припустимих варіантів розвитку і неминуче перейде до такого стану, коли збільшення обся-

гів виробництва на основі прискорено зростаючої потреби в ресурсах призведе до різкого збільшення витрат на виробництво.

При інноваційній стратегії розвитку економіки вдосконалюється технологія виробництва, з'являються нові види ресурсів (або відкриваються нові можливості використання вже відомих ресурсів), підвищується ефективність використання ресурсів шляхом зменшення матеріаломісткості продукції та їх комплексної переробки.. За цих умов межа дії закону підвищення витрат значно відсувається, що позначається на графіку переміщенням кривої виробничих можливостей праворуч у напрямку вектору \vec{B} у положення $A_1B_1C_1$ (рис. 2). Таким чином, за умов інноваційного розвитку область припустимих варіантів виробництва продуктів розширюється. Теоретично можливо, коли $\vec{B} > \vec{E}$. У такому випадку період економічного зростання стає необмеженим. Проте, виходячи із закону обмеженості ресурсів, вектор $\vec{E} > \vec{B}$, але й при цьому період часу сталого економічного зростання в умовах реалізації інноваційної моделі буде значно більшим ніж за екстенсивного розвитку.

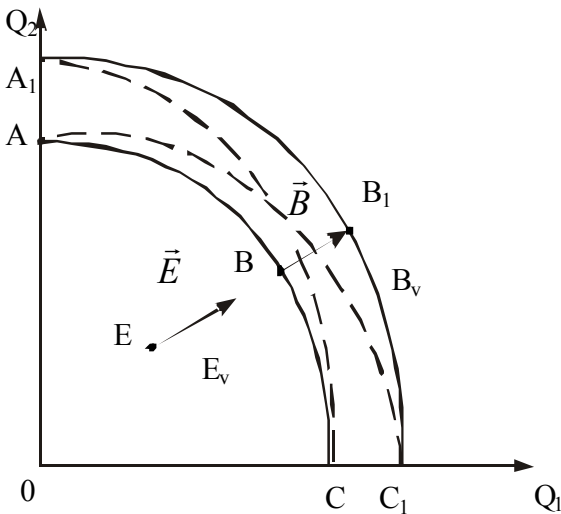

Рис. 2. Економічна динаміка в умовах інноваційного розвитку

Економічна криза призводить до зменшення області припустимих варіантів розвитку виробництва (рис. 3). Крива виробничих можливостей переміщується із положення $A_1B_1C_1$ у положення $A_2B_2C_2$. При цьому темп руху кривої в умовах реалізації

інноваційної моделі \mathbf{V}_{v1} буде меншим ніж за екстенсивного розвитку. Обсяги виробництва продуктів \mathbf{Q}_1 і \mathbf{Q}_2 також зменшуються, що саме й відповідає суті економічної кризи. Але темп скорочення обсягу виробництва \mathbf{E}_{v1} в умовах інноваційного розвитку буде меншим чим \mathbf{V}_{v1} , що дозволяє зробити припущення про меншу глибину економічної кризи. Це відбувається завдяки принаймні двом обставинам. По-перше, підприємницький сектор намагається зменшити скорочення своїх прибутків. По-друге, в умовах економічної кризи, у першу чергу, скорочується попит на інвестиційні товари. Попит на високотехнологічні товари споживання скорочується з меншим темпом. Це підтверджується фактичними даними динаміки споживання товарів указаних груп в економічно розвинутих країнах під час кризи 2008—2010 рр. й обумовлює глибину економічної кризи у країнах, які розвиваються та в експорті яких значну частину складають інвестиційні товари низького технологічного рівня. Таким чином, вказані обставини спонукають підприємців в умовах кризи (й навіть її загрози) збільшувати виробництво інноваційних товарів.

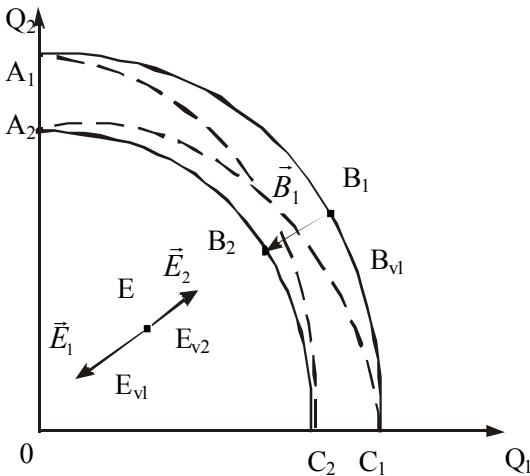

Рис. 3. Економічна динаміка в умовах кризи

Отже, інновації, як технологічні, так й продуктові, справляють позитивний вплив на вихід економіки з кризи на будь-якої стадії. У стані рецесії антикризова політика має бути спрямована на відродження виробництва завдяки швидкого впровадження інновації. У стані інфляції інноваційні зміни теж є дуже бажаними, бо через них можна збільшити реальний ВВП і у такий спосіб змен-

шити інфляцію, тобто інновації стають потужним антиінфляційним засобом. У стані економічної стабілізації інновації є основним фактором зростання, не порушуючи при цьому економічної рівноваги.

Що ж стосується реальної економіки, то багатовекторність науково-технічного прогресу, як основи її інноваційного розвитку, призводить до «розмиття» меж кривої виробничих можливостей. Нарешті, реальна економіка виробляє не два, а багато видів продукції, що перетворює область припустимих варіантів розвитку економіки **ОАВС** у певну область в **n**-мірному просторі, яка має «розмиті» межі та знаходиться у стані безперервного розширення. Проте ця область може бути визначеною для кожного t -го моменту часу, в неї, на нашу думку, має місце наведена вище економічна динаміка. Ця гіпотеза дуже важлива для розуміння ролі інноваційного розвитку економіки та реалізації державної антикризової політики.

УДК 330.322.003.13

Н. В. Погуда

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ

Проблематика оцінки ефективності антикризового управління належить до найменш розроблених теоретичних питань, хоча зрозуміло, що визначення таких ключових понять, як результат, ефект, критерії та показники ефективності є однією з необхідних передумов формування будь-якої системи управління.

Проблеми розгортання кризи на рівні окремого підприємства є локальними. Окреме підприємство є частиною національної системи. Кризові явища в його діяльності, загроза визнання підприємства банкрутом мають негативні наслідки не тільки для його учасників, але й для усіх суб'єктів макроекономічної системи. Таким чином, у банкрутстві підприємств не зацікавлений жоден суб'єкт макроекономічної системи.

Отже, проблема кризи та банкрутства, його прогнозування та запобігання, має не тільки локальний (для окремого підприємства, проекту), а й загальнодержавний характер. Одним із шляхів